

Дейност 2:
Анализ на добрите практики в ЕС и ЕИП за оценка на потенциала за изграждане на ВЕЦ и на методиките за класифициране на речните участъци като подходящи / неподходящи

Венцислав Василев – ръководител проект
Димитър Кисляков – ключов експерт хидроинженер

1. Избор на държави за проучване на опита от ЕС и ЕИП

Експертният екип на проект ANCHOR се спря на 5 европейски страни, чиито опит да бъде анализиран по-обстойно с оглед на горепосочените цели:

- **Норвегия**
- Германия
- Австрия
- Словения
- Великобритания
- Швейцария
- **ICPDR**

В рамките на проекта е звършено издирване и събиране на съществените определящи документи в тази област за всяка от посочените страни, последвано от структуриращ (критичен!) анализ по отношение на процедурите, свързани с разрешителния режим за (М)ВЕЦ и на тези процедури с опазването на околната среда и нейното устойчиво развитие.

Германия

Германия определено е технологично и административно сред водещите европейски страни в тази област. Това е свързано и с огромния опит в хидроенергетиката, който е налице на територията на страната и във всички видове хидроенергийни системи. Освен това, през последните десетилетия именно многобройни немски изследователски разработки се превърнаха в стандарти в областта на околната среда и подходите за нейното устойчиво опазване, възстановяване и развитие.

Поради съществените разлики именно в държавното устройство между ФР Германия и нашата страна, сме се ограничили върху общия преглед на източниците за цялата федерална република, а след това акцентът е върху описанието на процедурите за Бавария. Наредба, издадена от Министерството на околната среда на Баден-Вюртемберг съдържа критериите за разрешаване на ВЕЦ с мощност до 1000 kW.

В Германия ВЕЦ се делят на малки (със застроена мощност до 1 MW) и големи такива (с мощност по-голяма от 1 MW). От големите ВЕЦ в страната 20% са централи на изравнени и 80% са такива на течащи води.

След продължителни обсъждания, през 2000 г. беше приета Рамковата директива за водите (РДВ), която регламентира рамката за опазването на вътрешните повърхностни води. В резултат на това, немските отговорни институции отказват разрешения за нови ВЕЦ (или EEG не допуска подпомагане за хидроенергийно използване на новоизградени преградни съоръжения) при презумпцията, че изграждането на една ВЕЦ автоматично представлява влошаване на състоянието на водното тяло. Въпреки че всъщност може да е точно обратното.

Австрия

Австрия е също федерална република, в която отделните провинции имат значителна административна самостоятелност. Особеност на австрийския Закон за водните права (Wasserrechtsgesetz – WRG) е, че подобно на нашата страна този закон регламентира всички основни въпроси, свързани с използването, стопанисването и опазването на водите. Той е в сила от 1959 г. и оттогава само е изменян и допълван (последната редакция към момента е от 24.07.2014 г.). Съответната окръжна административна управа отговаря за административната процедура, свързана с разрешението за ползване на водите за централи с инсталирана мощност до 500 kW, а за тези с мощност над 500 kW – ръководството (т.е. правителството) на съответната федерална провинция. Това е осъществяването на разрешителния режим по отношение на водните права.

При максимална инсталирана електрическа мощност над 30 kW е необходима отделна разрешителна (съгласувателна) процедура и по отношение на присъединяването.

Третата административна линия в цялостната разрешителна процедура е по отношение на опазването на околната среда.

Характерно е, че всички административни отношения, свързани с каквото и да било използване на водите в Австрия, се регистрират в т.нар. „Водна книга“ (Wasserbuch), за чието водене има отделно съответна нормативна база.

Словения

Словения е страна с физикогеографски и биогеографски характеристики, близки до България и в това отношение може да бъде полезен източник на опит. Също така страната е посочена като добър пример в Ръководството за устойчива водна енергетика на ICPDR, както и в други международни проучвания.

Националната енергийна програма (НЕП) беше приета от Народното събрание през април 2004 г. НЕП анализира доставката и използването на енергия в Словения и определя целите на енергийната политика за следващите десет години. НЕП отделя специално внимание на насърчаването на ефективното използване на енергията и на използването на енергия от възобновяеми източници.

Последните изменения на Закона за енергетиката (Закон № 70/08) предвиждат разпределението на финансова помощ за възобновяеми енергийни системи, при които производствените разходи надвишават пазарната цена на електроенергията.

Инсталираните мощности ще бъдат допълнително увеличени чрез въвеждане в експлоатация на ПАВЕЦ Козяк (440 MW) през 2016. Също така се планират седем нови водноелектрически централи и да се обнови една в поречието Долна Сава, с увеличаване на капацитета от нови 265 MW до 2018 г. HSE също планира да изгради осем водноелектрически централи на обща стойност 275 MW в басейна на река Сава до 2030 г.

Великобритания

Великобритания не е страна с особено развита хидроенергетика и традиции в тази област. Тя обаче беше избрана от работния екип по настоящия проект за обект на изследване по следните причини:

- Изключително ясна административна процедура при заявяване на инвестиционно намерение в областта на малката хидроенергетика;
- Наличие на определено изразена национална политика на стимулиране на подобни начинания. Във връзка с това не е чудно, че Британската хидроенергийна асоциация е издала специален наръчник, в който подробно разяснява основните понятия от тази област и стъпките за реализация на подобно инвестиционно намерение
- Организация на административната процедура, която е ясна и като цялостна концепция може определено да послужи като добър пример.

На веб-сайт на британското правителство, отделен линк води към събрани на едно място и отлично структурирани всички необходими документи, които на всеки определен етап са необходими за преминаване през административната процедура за получаване на разрешително за водоползване при намерение за изграждане на МВЕЦ. Това са формуляри, които заявителят попълва във връзка с въпроси от общ административен характер или с области от околната среда, към които заявеното намерение има отношение. Тези указания са от името на Агенцията за околна среда, т.е. точно както и у нас, държавният орган за управление на водите има водеща и определяща роля в разрешителния режим за реализация на хидроенергийни обекти.

Швейцария

Швейцария също не е страна – член на Европейския съюз. Страната обаче е от пионерите в света в използването на водната енергия и в хидротехническото строителство изобщо. През последните десетилетия Швейцария е и сред водещите технологични страни в Европа и света по отношение на опазването на околната среда. Изключително високата степен на развитие на обществото и на техническата инфраструктура - основен аргумент при избора ѝ за референтен източник.

Швейцария също е с твърде различно обществено-политическо устройство от България. Кантоналната самостоятелност в прилагането на определени административни процедури там е съществена разлика от нашата страна. Географските и в частност природни условия в двете страни също са твърде различни. Високата степен на технологично развитие във всяка област обаче (включително хидроенергетика, околна среда, административно обслужване) могат да послужат по наше скромно мнение като добър пример и същевременно една доста различна гледна точка при решаването на комплексните проблеми за балансирано съвместяване на хидроенергетика и околна среда.

Федералната служба за енергия поддържа специална програма „Малки ВЕЦ“ с периодични издания и информационна интернет платформа. Същата служба издава и специален наръчник, който има за цел да разясни на федерално ниво основните въпроси от всички области, свързани с подобно инвестиционно намерение.

Други източници

Трябва да се отбележи, че в допълнение към документите, пряко свързани с посочените европейски страни, са събрани и обработени и голям брой други важни разработки, които също са описани и подредени в наличния електронен архив. Това са източници, които третираат важни аспекти на хидроенергетиката, пряко свързани с анализа, който е извършен в рамките на проекта по тези въпроси.

Цяла група такива източници, която тук изобщо не споменаваме, представлява пакетът от изисквания, свързан с цялостната процедура за сертифициране в областта на хидроенергетиката (без тук да се прави някаква формална разлика между „малка“ и „голяма“ такава) по отношение на околната среда, т.нар. „Hydropower Sustainability Assessment Protocol“. Тяхното представяне изисква специално внимание на следващ етап във връзка с цялостната система, по която се извършва това сертифициране

Обобщение на прилаганите процедури и критерии за оценка на въздействието от ВЕЦ върху водно тяло, речен басейн или зони за защита на водите

Процедури за издаване на разрешителни

- Тенденцията е към интегрирани процедури, при които един компетентен орган има водеща роля, но е необходимо съгласуване на различни аспекти със съответните институции.
- Потенциалните нови ВЕЦ могат да бъдат изградени както на нови обекти или в обекти с вече съществуващи напречни структури (например бентове за напоителни системи или за стабилизирането на речното корито), които не са предвидени да бъдат отстранени в причина за планиране на управлението на водите. Подобряването на такива структури за производство на водноелектрическа енергия може да доведе до печеливша ситуация, в случай, че се прилагат и екологични мерки за възстановяване.

Отклонявани водни количества и екологичен отток:

- Всички разгледани процедури включват методики за изчисление на минималния екологичен отток.
- Методиките за изчисление се различават в разгледаните страни, но тенденцията е към преход от прости хидрологични критерии към въвеждане на системи, които отчитат диференцирано изискванията на различните екологични типове водни тела.

Мониторинг и контрол на издадените разрешителни

- Комплексът от съоръжения за определено водоползване на повърхностни води задължително е свързано с предвиждането на възможности за мониторинг и контрол върху екологичния отток. Обикновено – посредством монтирането на ободурване за измерване на водните количества, чрез които като наблюденията и отчетите могат да се извършват при проверки от компетентния орган и без присъствието на оператора.
- Оводняването на нарушен участък задължително е обвързано с оборудване за наблюдение и измерване на екологичното водно количество, постъпващо към този участък.

Кумулативно въздействие

- Кумулативното въздействие по принцип е свързано с понятието „каскада“ от ВЕЦ и то е основа за конкретни изисквания по отношение на въздействието върху околната среда.

Определение за “каскада”:

Цялостно правно предписание за Закона за ОВОС 2000 (Австрия, Umweltverträglichkeitsprüfungsgesetz 2000), редакция от 15.04.2016

Z 30 с) ВЕЦ (язовири, речни хидростъпала, деривационни) в каскади. Каскада от ВЕЦ е последователност от две или повече ВЕЦ с гарантирана мощност от поне 2 MW всяка, без достатъчно разстояние между подприщващите съоръжения⁷⁾ в жизненото пространство на рибите.

Изключение от Z 30 представляват техническите мероприятия за повишаване на гарантираната мощност или други такива за повишаване на ефективността на съществуващи централи, които нямат въздействие върху нарушения участък, долния участък или дължината на подприщения участък в резултат на почишаване на горното водно ниво, както и всички мероприятия, които служат за осигуряване на проходимостта.

При буква b) и с), § 3 абзац 2 и § 3а абзац 6 не се прилагат. *(това тук е забележка, която е запазена при превода като текст от закона на това място)*

⁷⁾ Като достатъчно минимално разстояние важи следната дължина на реката при предпоставката за свързаната с начинанието водосборна област (ВО), както следва: 1 km при ВО по-малка от 10 km², 2 km при ВО 10 – 50 km², 3 km при ВО 51 – 100 km², 4 km при ВО 101 – 500 km², 5 km при ВО 501 – 1 000 km², 10 km при ВО по-голяма от 1 001 km².

Комбинация от екологични, социални и икономически критерии

- За издаване на разрешение за ползване на повърхностен воден обект с цел производство на електроенергия се изисква и доказване на икономическата целесъобразност на начинанието.
- В някои случаи (Великобритания) доказването на социално-икономическите ползи се разглеждат като предимство при оценката на даден проект. Все пак в разгледаните страни не са открити ясно разписани матрици за оценка на ВЕЦ, които комбинират количествени социално-икономически и екологични критерии.

Анализ на въведените технологични изисквания и смекчаващи мерки

Общи моменти за разгледаните страни са:

- Технологичните изисквания към ВЕЦ се различават в разгледаните страни;
- Общо е изискването за ясно дефинирани смекчаващи мерки при изграждането на ВЕЦ на етап кандидатстване за разрешително.
- Всяко преградно съоръжение задължително е снабдено с рибен проход, за проектирането на който в повечето страни няма конкретни изисквания със силата на нормативен документ. Натрупаното познание за речната екология и изискванията на различните водни организми обаче доведоха до изготвянето на редица ръководства, които могат да се ползват като база. Всеки рибен проход задължително също е снабден с оборудване за измерване на преминаващото през него водно количество.

Анализ на въведените технологични изисквания и смекчаващи мерки

Продължение:

- Техническите параметри и инструкциите за експлоатация на даден рибен проход подлежат на приемане от компетентен специалист, който допуска съоръжението за експлоатация, едва след като се убеди, че са налице необходимите условия за миграция както надолу и нагоре по течението, в съответствие с естествените жизнени и миграционни цикли на видовете риба. В резултат на проверката компетентния орган може да предприше определени изменения на конструкцията на рибния проход, които трябва да бъдат изпълнени.
- В повечето случаи са регламентирани по-строги критерии към инвестиционни намерения за ВЕЦ в защитени зони съгласно природозащитното законодателство или такива с друг статут на защита, и това е регламентирано индивидуално от всяка държава. Няма общ за ЕС подход.

Благодаря за вниманието!